

Μίνι βιογραφικό και στοιχεία επικοινωνίας

Η Ελένη Γαρυφαλάκη είναι εξειδικευμένη παιδαγωγός και σύμβουλος αγωγής και εκπαίδευσης που ζει και εργάζεται στο Ηράκλειο Κρήτης. Έχει πραγματοποιήσει προπτυχιακές σπουδές στην Ιταλική & Ισπανική Φιλολογία, καθώς και στο Παιδαγωγικό Δημοτική Εκπαίδευσης.

Έχει πραγματοποιήσει μεταπτυχιακές σπουδές στη Μ. Βρετανία στις Γλωσσικές Διαταραχές. Παράλληλα με τις μεταπτυχιακές της σπουδές, συμμετείχε ως εκπαιδευόμενη σε προγράμματα Πολλαπλής Νοημοσύνης στην εκπαίδευση και σε προγράμματα φιλιαναγνωσίας και δημιουργικής γραφής σε σχολικές βιβλιοθήκες. Την εποχή αυτή παρακολουθεί το δεύτερο έτος σπουδών Διά βίου Εκπαίδευσης στο διετές μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Επίσημες της Αγωγής» που προσφέρει το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Είναι πιστοποιημένη (από το Ε.Κ.Π.Α.) στους τομείς:

- Οργάνωση & Διοίκηση της Εκπαίδευσης
- Εκπαιδευτική Ψυχολογία
- Μαθησιακές Δυσκολίες - Δυσλεξία
- Ψυχολογία και Συμπεριφορά του Εφήβου
- Life Coaching: Οργάνωση και Προσωπική Συμβουλευτική

Υπήρξε επιστημονικός συνεργάτης του Ε.Κ.Δ.Δ.Α. ως εκπαιδύτρια ενηλίκων και συμμετείχε σε γλωσσολογικές έρευνες στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Επίσης, έχει συνεργαστεί με ιδιωτικό σχολείο, όπου είχε τη δυνατότητα να εφαρμόσει καινοτόμα προγράμματα Πολλαπλής Νοημοσύνης και Συναισθηματικής Αγωγής σε μαθητές της Α' Δημοτικού, δράσεις φιλιαναγνωσίας και δημιουργικής γραφής στη σχολική βιβλιοθήκη (παράλληλα με τη δημιουργία διαδικτυακής σχολικής βιβλιοθήκης), καθώς και να δημιουργήσει την πρώτη εκπαιδευτική κοινότητα που πρόσφερε ψυχοπαιδαγωγική και σχολική συμβουλευτική σε γονείς, μαθητές και διδάσκοντες. Την περίοδο αυτή υλοποιεί δράσεις Πολλαπλής Νοημοσύνης σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες σε έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο Πολλαπλής Νοημοσύνης που ξεκίνησε να λειτουργεί τον Ιούλιο του 2013.

Blog: <http://kalosagogos.blogspot.com>

Facebook: <http://www.facebook.com/PollapliNoimosini>

LinkedIn: <http://gr.linkedin.com/pub/eleni-garifalaki/44/ab6/a18>

Twitter: <http://www.twitter.com/EleniGarifalaki>

Pinterest: <http://www.pinterest.com/elenigarifalaki>

Issuu: <http://www.issuu.com/elenigarifalaki>

8tracks: <http://www.8tracks.com/elenitagr>

Ήρθα σε επαφή με τη θεωρία της Πολλαπλής Νοημοσύνης του Χάουαρντ Γκάρντνερ όταν ήμουν φοιτήτρια στο Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το 2001. Με ενθουσίασαν, θυμάμαι, οι προοπτικές που μου πρόσφερε για μια εναλλακτική και εξατομικευμένη διδασκαλία της ξένης γλώσσας. Αργότερα, αυτή η θεωρία ήταν η αιτία που αποφάσισα να ασχοληθώ με τον τρόπο λειτουργίας του εγκεφάλου όταν μαθαίνει (MA in Language Disorders), να παρακολουθήσω το Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης και να συνεχίσω έπειτα με την Εκπαιδευτική Ψυχολογία και τη Διά βίου Εκπαίδευση, έτσι ώστε να διευρύνω τους ορίζοντες της διδασκαλίας μου.

Από το 2001 δημιουργώ συνεχώς δραστηριότητες βασισμένες στη θεωρία της Πολλαπλής Νοημοσύνης για όλους μου τους μαθητές, προσπαθώντας να ανταποκριθώ στις ιδιαίτερες ανάγκες του καθενός. Ο τρόπος που διδάσκω, βέβαια, δεν μοιάζει με αυτόν που επιβάλλει το ισχύον εκπαιδευτικό σύστημα. Για μένα, σημασία έχει να προσφέρω κίνητρα στο μαθητή να μαθαίνει μόνος του και να εργάζεται με όφελος την εσωτερική ικανοποίηση ότι τα καταφέρνει και αυτοβελτιώνεται. Θεωρώ σημαντικό, επίσης, να τον ωθήσω να εξοικειωθεί με όλα εκείνα τα μέσα που προσφέρει η εποχή μας ώστε να βρει μόνος του τις λύσεις που του ταιριάζουν και που θα τον βοηθήσουν να προχωρήσει. Πιστεύω πως η ουσία είναι να βοηθήσει ο δάσκαλος το παιδί να αισθανθεί ότι είναι αποδεκτό και αγαπημένο, κι έπειτα να του ανοίξει το παράθυρο στον κόσμο και να του δώσει φτερά να πετάξει. Αν το παιδί αισθανθεί τέτοια συναισθηματική ασφάλεια, θα μάθει πολύ περισσότερα απ' όσα υπαγορεύουν τα αναλυτικά προγράμματα των υπουργείων παιδείας όλων των χωρών του κόσμου.

Το βιβλίο αυτό έχει ως σκοπό, κυρίως, να μεταφέρει έμπνευση και ιδέες σε γονείς και δασκάλους που έχουν την επιθυμία να γνωρίσουν την πολλαπλή νοημοσύνη των παιδιών και, ανάλογα με τα ταλέντα τους, να τα εξοικειώσουν με τα κατάλληλα μέσα έτσι ώστε να ενισχυθούν ακόμα περισσότερο οι ικανότητες και οι δεξιότητές τους. Έχοντας αυτόν το σκοπό κατά νου, προτίμησα το βιβλίο να μην είναι ακαδημαϊκού τύπου, γεμάτο βιβλιογραφικές αναφορές, και φυσικά όχι τόσο θεωρητικό.

Η θεωρία και η πράξη καθορίζουν η μια την άλλη. Όπως αναφέρει κι ο Horst Siebert «Η θεωρία στοχεύει στο να είναι αποδεικτέα, η πράξη στο να είναι επιτυχής». Το βιβλίο αυτό είναι κυρίως πρακτικό, ιδανικό για εύκολη και άμεση χρήση στο σπίτι και το σχολείο. Για όποιον ενδιαφέρεται για το θεωρητικό κομμάτι, υπάρχει στο τέλος πλούσια βιβλιογραφία, η οποία με ενέπνευσε για να δημιουργήσω τα κείμενα και τις δραστηριότητες που περιέχονται στο βιβλίο αυτό.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ



ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ 18

Τεστ γλωσσικής νοημοσύνης___ 20 • Τι είναι και πώς εκφράζεται___ 22 • Διάσημες προσωπικότητες___ 24 • Ορθογραφία και λεξιλόγιο___ 25 • Φιλαναγνωσία___ 38 • Δημιουργική γραφή___ 44 • Ψηφιακός αναγνώστης___ 47 • Δυσλεξία και μαθησιακές δυσκολίες___ 48 • Παράρτημα δραστηριοτήτων___ 56



ΛΟΓΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ 60

Τεστ λογικομαθηματικής νοημοσύνης___ 62 • Τι είναι και πώς εκφράζεται___ 64 • Διάσημες προσωπικότητες___ 66 • Η διδασκαλία των μαθηματικών___ 68 • Ιστορίες μυστηρίου___ 84 • Σπαζοκεφαλίες___ 86 • Η παιδική περιέργεια___ 87 • Οργάνωση και προγραμματισμός___ 89 • Παράρτημα δραστηριοτήτων___ 91



ΚΙΝΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ 94

Τεστ κιναισθητικής νοημοσύνης___ 96 • Τι είναι και πώς εκφράζεται___ 98 • Διάσημες προσωπικότητες___ 100 • Χορός___ 102 • Αθλητισμός___ 104 • Κατασκευές___ 110 • Παράρτημα δραστηριοτήτων___ 111



ΝΑΤΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ 116

Τεστ νατουραλιστικής νοημοσύνης___ 118 • Τι είναι και πώς εκφράζεται___ 120 • Διάσημες προσωπικότητες___ 121 • Περιβαλλοντική εκπαίδευση___ 123 • Επιστημονικά πειράματα___ 124 • Εκδρομές στη φύση___ 125 • Παιδική διατροφή___ 128 • Παράρτημα δραστηριοτήτων___ 134



ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ 138

Τεστ χωροταξικής νοημοσύνης___ 140 • Τι είναι και πώς εκφράζεται___ 142 • Διάσημες προσωπικότητες___ 144 • Διδασκαλία μέσω της τέχνης___ 146 • Μουσειοπαιδαγωγική___ 149 • Γραφιστικά___ 152 • Διακόσμηση___ 153 • Παράρτημα δραστηριοτήτων___ 156



ΜΟΥΣΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ 160

Τεστ μουσικής νοημοσύνης___ 162 • Τι είναι και πώς εκφράζεται___ 164 • Διάσημες προσωπικότητες___ 166 • Η μουσική ικανότητα των παιδιών___ 169 • Η μουσική εκπαίδευση στην Ελλάδα___ 172 • Συστήματα και μέθοδοι___ 175 • Παράρτημα δραστηριοτήτων___ 181



ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ



184

Τεστ διαπροσωπικής νοημοσύνης— 186 • Τι είναι και πώς εκφράζεται— 188 • Διάσημες προσωπικότητες— 190 • Ενσυναίσθηση— 192 • Διαπραγμάτευση— 194 • Παιδική επιθετικότητα— 197 • Δημόσιες σχέσεις και μέσα κοινωνικής δικτύωσης— 200 • Παράρτημα δραστηριοτήτων— 202

ΕΝΔΟΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ



208

Τεστ ενδοπροσωπικής νοημοσύνης— 210 • Τι είναι και πώς εκφράζεται— 212 • Διάσημες προσωπικότητες— 214 • Φιλοσοφία για παιδιά— 216 • Ελληνική μυθολογία— 223 • Life Coaching— 225 • Παράρτημα δραστηριοτήτων— 227

ΠΟΛΛΑΠΛΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ



232

Τεστ Πολλαπλής Νοημοσύνης για μαθητές— 234 • Η δημιουργική σκέψη του μαθητή— 236 • Δημιουργική αξιοποίηση Πολλαπλής Νοημοσύνης στην τάξη— 238 • Positive Education— 244 • Key Skills & Soft Skills— 246

ΠΟΛΛΑΠΛΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ



258

Τεστ Πολλαπλής Νοημοσύνης για παιδιά— 260 • Αυτονομία στη σχολική μελέτη— 262 • Δημιουργική απασχόληση στο σπίτι— 267

ΠΟΛΛΑΠΛΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ



272

Δημιουργικότητα και φαντασία— 276 • Η συναισθηματική αγωγή στην προσχολική ηλικία— 276 • Η συναισθηματική αγωγή στη σχολική ηλικία— 287 • Παιδικοί φόβοι και φοβίες— 293

ΠΟΛΛΑΠΛΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ



304

Τεχνολογία και συναίσθημα— 305 • Netiquette— 307 • Εκπαιδευτική τεχνολογία και γλωσσική νοημοσύνη— 311 • Εκπαιδευτική τεχνολογία και λογικομαθηματική νοημοσύνη— 316 • Εκπαιδευτική τεχνολογία και κιναισθητική νοημοσύνη— 318 • Εκπαιδευτική τεχνολογία και νατουραλιστική νοημοσύνη— 320 • Εκπαιδευτική τεχνολογία και χωροταξική νοημοσύνη— 324 • Εκπαιδευτική τεχνολογία και μουσική νοημοσύνη— 327 • Εκπαιδευτική τεχνολογία και διαπροσωπική νοημοσύνη— 330 • Εκπαιδευτική τεχνολογία και ενδοπροσωπική νοημοσύνη— 333



ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εξετάσεις, τεστ, διπλώματα... Τυπικές διαδικασίες που μετρούν *πόσο* έξυπνοι είμαστε. Υποτίθεται. Στ' αλήθεια, μετρούν αντικειμενικά πόσο έξυπνοι είμαστε; Κι αν ναι, μπορούν να αποδείξουν ότι θα τα πάμε καλά στη ζωή μας; Τι είναι, πραγματικά, η *νοημοσύνη* και τι δείχνει για εμάς;

Ο τρόπος που αντιλαμβανόμαστε τη νοημοσύνη σήμερα έχει τις ρίζες του πολύ πίσω, στην εποχή των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων, όπως ο Αριστοτέλης και ο Πλάτωνας, και εδραιώθηκε την εποχή του Διαφωτισμού, δηλαδή τον δέκατο έβδομο και τον δέκατο όγδοο αιώνα. Και στις δύο αυτές εποχές, οι άνθρωποι προσπάθησαν να δημιουργήσουν μια στέρεα βάση για την ανθρώπινη γνώση, προτείνοντας τη λογική και την κριτική σκέψη ως τη μόνη αλήθεια (*Cogito Ergo Sum*).

Η λογική σκέψη διαμόρφωσε τις βασικές θεωρίες ακόμα και στις ανθρωπιστικές επιστήμες (Ψυχολογία, Κοινωνιολογία κτλ.), επιδρώντας καταλυτικά και στην εκπαίδευση και στην παιδαγωγική. Επηρεασμένοι από τη Βιομηχανική Επανάσταση, οι υπεύθυνοι για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση σε κάθε εποχή δημιούργησαν απλές και εύκολες φόρμες επιλογής και αξιολόγησης, βιομηχανοποιώντας την εκπαιδευτική διαδικασία. Αυτό βοήθησε πολύ στη διάδοση της σημερινής θεώρησης της νοημοσύνης. Η αρχή είχε γίνει αρκετά χρόνια πριν, βέβαια, όταν η νέα τότε επιστήμη της Ψυχολογίας είχε στη διάθεσή της νέες θεωρίες σχετικά με τον τρόπο που θα μπορούσε να μετρηθεί και να αξιολογηθεί η νοημοσύνη (βλ. Binet). Ως επί το πλείστον, η νοημοσύνη οριζόταν με όρους γλωσσικούς και μαθηματικούς. Υπήρχαν, επίσης, διαδικασίες που χρησιμοποιούνταν για να ποσοτικοποιήσουν τα αποτελέσματα (βλ. τεστ IQ). Επομένως, το «πακέτο» ήταν έτοιμο!

Έτσι, λοιπόν, καταλήξαμε να σκεφτόμαστε για τη νοημοσύνη με όρους λογικής ανάλυσης. Θεωρούμε, ακόμα και σήμερα, ότι ο ορθολογιστής είναι ανώτερος από τον συναισθηματικό τύπο, άρα η λογική σκέψη έχει μεγαλύτερη αξία από το συναίσθημα, και ότι οι ιδέες που έχουν πραγματική αξία μπορούν να αποδοθούν είτε με λέξεις είτε με μαθηματικές παραστάσεις. Επιπλέον, ακόμα επικρατεί η άποψη ότι ένα τεστ IQ ή ένα διαγώνισμα στο σχολείο μπορεί να διακρίνει ποιος είναι ο πραγματικά έξυπνος ανάμεσά μας και, το τραγικότερο, ότι αξίζει ιδιαίτερη μεταχείριση έναντι των υπολοίπων!

Τόσο διαδεδομένες είναι αυτές οι απόψεις, ώστε παραβλέπεται το γεγονός ότι αυτά τα τεστ μετρούν μόνο ένα συγκεκριμένο είδος νοημοσύνης, εντελώς απρόσωπα, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη ούτε τις περιστάσεις υπό τις οποίες διεξάγονται ούτε, κυρίως, τη διαφορετικότητα του καθενός. Ειδικά όσον αφορά στα παιδιά, τα τεστ σχολικής ετοιμότητας ή κάθε είδους τεστ αξιολόγησης της νοημοσύνης μπορεί να αποβούν μοιραία για την αυτοπεποίθησή τους και την υγιή ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Είναι, πάντα, δύσκολο για ένα γονιό να βλέπει ότι το παιδί του δεν τα καταφέρνει όπως θα επιθυμούσε ή θα περίμενε, αλλά είναι σίγουρο ότι κάθε παιδί μπορεί να πετύχει στη ζωή του εφόσον έχει την αγάπη και την ενθάρρυνση του γονιού. Ένα από τα πολυτιμότερα δώρα του γονιού προς το παιδί είναι η αυτοπεποίθηση που του προσφέρει διαβεβαιώνοντάς το ότι ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί το μυαλούδάκι του δεν είναι «λάθος»!

Η νοημοσύνη σχετίζεται με πολύ περισσότερα πράγματα απ' όσα θα μπορούσαν ποτέ να αξιολογηθούν με τα τεστ IQ. Κανείς μας δεν είναι ένα απλό διανοητικό σκορ σε μια γραμμική κλίμακα. Δύο άνθρωποι με τα ίδια αποτελέσματα σε ένα τεστ IQ δεν θα κάνουν ή δεν θα πετύχουν τα ίδια πράγματα στη ζωή τους. Η νοημοσύνη κάθε ανθρώπου είναι τόσο μοναδική όσο και ένα δακτυλικό αποτύπωμα, κάτι που αποδεικνύουν οι καθημερινές ιστορίες των ανθρώπων γύρω μας. Σκεφτόμαστε με ήχους, με χρώματα, με λέξεις, με κίνηση, με αριθμούς, με ενσυναίσθηση. Σκεφτόμαστε συνθετικά. Σκεφτόμαστε δημιουργικά.

Τα τελευταία χρόνια, οι εκπαιδευτικοί έχουν συνειδητοποιήσει ότι έχουν χρέος να συμβάλουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού – αλλά και του ενήλικα μέσω της διά βίου εκπαίδευσης. Μάλιστα, έχουν γίνει σημαντικές έρευνες που αφορούν στον τρόπο που συντελείται η μάθηση – έρευνες οι οποίες έχουν επηρεάσει σημαντικά τις αντιλήψεις που έχουμε γύρω από την εκπαιδευτική διαδικασία, τις εκπαιδευτικές μεθοδολογίες και το περιεχόμενο της διεργασίας της μάθησης. Η μαθησιακή διεργασία δεν θεωρείται πλέον μια στατική διαδικασία, ενώ δεν υπάρχει ένας και μοναδικός τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας. Συνεπώς, η ίδια η μάθηση δεν αποτελεί πια ένα προϊόν που μεταδίδεται αυτοματοποιημένα στον εκπαιδευόμενο.

Είναι πλέον αντιληπτό από τους περισσότερους ότι ο καθένας σκέφτεται με διαφορετικό τρόπο. Πολλοί ψυχολόγοι υποστηρίζουν πλέον ότι διαφορετικοί τρόποι σκέψης είναι απαραίτητοι για να καταφέρουμε να λύσουμε διαφορετικούς τύπους προβλημάτων.

Υπάρχουν άνθρωποι με κυρίαρχο ένα μόνο τρόπο σκέψης, υπάρχουν και άνθρωποι που υιοθετούν διαφορετικό τρόπο σκέψης ανάλογα με την κατάσταση.

Ο Χάουαρντ Γκάρντνερ, αναπτυξιακός ψυχολόγος στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, υποστήριξε το 1998 ότι υπάρχουν οκτώ διαφορετικά και ανεξάρτητα είδη νοημοσύνης, μια θεωρία που είναι γνωστή σήμερα ως «Θεωρία Πολλαπλής Νοημοσύνης». Σύμφωνα με τη θεωρία του, η νοημοσύνη δεν είναι μία μοναδική και ενιαία οντότητα, αλλά αποτελείται από ξεχωριστές, διακριτές και ανεξάρτητες μονάδες (περιγράφονται αναλυτικά στη συνέχεια). Πρότεινε, επίσης, ένα ένατο είδος νοημοσύνης, την *υπαρξιακή νοημοσύνη*, η οποία συνδέεται με τη δυνατότητα ορισμένων ατόμων να συλλογίζονται υπαρξιακά ερωτήματα, η οποία ωστόσο δεν έχει αποδειχτεί με βέβαια στοιχεία.

Η θεωρία της Πολλαπλής Νοημοσύνης είναι ένα εξαιρετικό εργαλείο, το οποίο μπορεί να βοηθήσει τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς να δώσουν νόημα στις μαθησιακές δραστηριότητες που μοιράζονται με τα παιδιά, ώστε να γίνουν αφενός ενδιαφέρουσες και αφετέρου αποτελεσματικές ως προς τη γνωστική και τη συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Πέρα απ' αυτό, όμως, είναι και ένας θαυμάσιος τρόπος να αλληλεπιδράσουν οι διαφορετικές γενιές και να διδαχτούν κι οι ενήλικες –γονείς και εκπαιδευτικοί– μέσα από τη διαδικασία της μάθησης. Ένα τέτοιο πλαίσιο προσφέρει εμπειρίες που συμβάλλουν στην ενεργητική μάθηση και στη διευρυμένη και ολιστική προσέγγιση της ανθρώπινης εμπειρίας, καθώς και της συνεπακόλουθης γνώσης, σε κάθε ηλικία.

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ



ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΓΛΩΣΣΑ
ΒΙΒΛΙΑ ΛΕΞΕΙΣ
ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΠΟΙΗΣΗ
ΑΦΗΓΟΥΜΑΙ
ΓΡΑΦΗ ΑΡΘΡΑ ΕΚΦΡΑΣΗ
ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ
ΕΤΥΜΟ ΒΛΟΓ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ

Πώς μπορούμε να ενισχύσουμε τη γλωσσική νοημοσύνη μέσα από τα βιβλία στο σπίτι και στο σχολείο

Ηλικιακές ομάδες	Στο σπίτι	Στο σχολείο
Νηπιακή ηλικία 0 - 6 ετών	<p>Η βιβλιοθήκη του σπιτιού έχει βιβλία με ζώα, με παραμύθια, με ωραίες ιστορίες.</p> <p>Διηγούμαστε στα παιδιά ιστορίες κάποια συγκεκριμένη ώρα της ημέρας.</p> <p>Αναπαριστούμε μια ιστορία με κούκλες και άλλα αντικείμενα, είτε με ζωγραφική ή τη χρήση πλαστελίνης.</p> <p>Επισκεπτόμαστε βιβλιοπωλεία και τοπικές βιβλιοθήκες για να έρθουμε σε επαφή με περισσότερα βιβλία.</p> <p>Ενθαρρύνουμε την αφήγηση ιστοριών από γιαγιάδες, παππούδες ή άλλους συγγενείς.</p> <p>Κάνουμε δώρο βιβλία.</p>	<p>Δημιουργούμε βιβλιοθήκη στην τάξη.</p> <p>Δημιουργούμε μέσα στην τάξη μια Γωνιά Ανάγνωσης.</p> <p>Επισκεπτόμαστε συχνά τη σχολική βιβλιοθήκη και αφιερώνουμε μία ώρα την εβδομάδα τουλάχιστον σε δραστηριότητες φιλαναγκωσίας εκεί.</p> <p>Δημιουργούμε δραστηριότητες μαζί με τους μαθητές την Παγκόσμια Ημέρα Παιδικού Βιβλίου.</p> <p>Προσεγγίζουμε διαθεματικά τις ιστορίες των βιβλίων μέσα από το μάθημα.</p> <p>Συνδυάζουμε τις δραστηριότητες φιλαναγκωσίας με την καλλιτεχνική έκφραση.</p> <p>Δραματοποιούμε την ιστορία που διαβάσαμε στην τάξη.</p> <p>Χρησιμοποιούμε παιχνίδια και την εκπαιδευτική τεχνολογία για να υλοποιήσουμε δραστηριότητες φιλαναγκωσίας και δημιουργικής γραφής.</p>
Σχολική ηλικία 6 - 12 ετών	<p>Η βιβλιοθήκη διαθέτει ποικιλία από βιβλία: γνώσεων, μυθολογίας, μυστηρίου, ιστορικά, περιπέτειας, βιογραφίες κ.α.</p> <p>Συμμετέχουμε σε διαγωνισμούς και λέσχες ανάγνωσης.</p> <p>Δημιουργούμε ιστορίες.</p> <p>Χρησιμοποιούμε εφαρμογές εκπαιδευτικής τεχνολογίας για να δώσουμε κίνητρα στο παιδί να γράψει, να διαβάσει ή να εμβαθύνει στις λέξεις.</p>	<p>Επισκεπτόμαστε συχνά τη σχολική βιβλιοθήκη και αφιερώνουμε μία ώρα την εβδομάδα τουλάχιστον σε δραστηριότητες φιλαναγκωσίας εκεί.</p> <p>Οργανώνουμε σχολικές δράσεις φιλαναγκωσίας και δημιουργικής γραφής.</p> <p>Κάνουμε αφιερώματα σε συγγραφείς με ποικιλία δραστηριοτήτων.</p> <p>Προσκαλούμε συγγραφείς στο σχολείο.</p> <p>Οργανώνουμε δράσεις την Παγκόσμια Ημέρα Παιδικού Βιβλίου.</p>
Εφηβική ηλικία 12 - 16 ετών	<p>Η βιβλιοθήκη διαθέτει βιβλία παγκόσμιας κλασικής λογοτεχνίας καθώς και λευκώματα ή βιβλία γνώσεων, για να υπάρχει θεματική ποικιλία.</p> <p>Προκαλούμε συζητήσεις με επιχειρήματα.</p> <p>Χρησιμοποιούμε την τεχνολογία για να δημιουργήσουμε θεατρικά έργα ή ταινίες μικρού μήκους.</p> <p>Χρησιμοποιούμε εφαρμογές της εκπαιδευτικής τεχνολογίας, σχετικές με την ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων.</p> <p>Χρησιμοποιούμε το διαδίκτυο για να βρούμε πληροφορίες σχετικά με θέματα που συναντάμε σε βιβλία.</p>	<p>Μαθαίνουμε στους μαθητές να διαχειρίζονται τη σχολική βιβλιοθήκη και να δημιουργούν οι ίδιοι εκδηλώσεις και δραστηριότητες σχετικές με το βιβλίο.</p> <p>Προσκαλούμε συγγραφείς στο σχολείο και συζητάμε για τα έργα τους.</p> <p>Οργανώνουμε δράσεις ρητορικής και επιχειρηματολογίας.</p> <p>Διαβάζουμε την επικαιρότητα και συζητάμε με αφορμή τις ειδήσεις.</p> <p>Δημιουργούμε ηλεκτρονικό περιοδικό.</p> <p>Δραματοποιούμε θεατρικά έργα ή λογοτεχνικά έργα της παγκόσμιας κλασικής λογοτεχνίας.</p>

Τεστ γλωσσικής νοημοσύνης

Σημειώστε ποια απάντηση σας εκφράζει καλύτερα στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Η διάσημη προσωπικότητα στην οποία θα ήθελα να μιιάσω:

- α. Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι
- β. Μπιλ Γκέιτς
- γ. Φρανκ Σινάτρα
- δ. Ντιέγκο Μαραντόνα

2. Το επάγγελμα που θα ήθελα να ακολουθήσω ή έχω ακολουθήσει και με ικανοποιεί:

- α. Διερμηνέας
- β. Δικηγόρος
- γ. Διακοσμητής
- δ. Social media expert

3. Το επίτευγμα που θα ήθελα να κατορθώσω στη ζωή μου:

- α. Να αναπτύξω μια νέα παιδαγωγική θεωρία
- β. Να δημιουργήσω έναν προσωπικό δίσκο
- γ. Να εκδώσω ένα βιβλίο
- δ. Να μιλώ πάνω από πέντε ξένες γλώσσες

4. Στον ελεύθερό μου χρόνο:

- α. Βγαίνω με φίλους
- β. Δημιουργώ μαντινάδες ή/και στιχάκια
- γ. Λύνω σταυρόλεξα
- δ. Γράφω άρθρα για το προσωπικό μου ιστολόγιο (blog)

5. Σε ένα πάρτι:

- α. Θα εξερευνήσω το χώρο
- β. Θα συζητήσω και θα ανταλλάξω απόψεις
- γ. Θα φτιάξω τις προσκλήσεις
- δ. Θα γνωριστώ και θα μιλήσω με όλους

6. Αγαπημένο μάθημα στο σχολείο:

- α. Βιολογία
- β. Καλλιτεχνικά
- γ. Φιλολογικά μαθήματα
- δ. Ιστορία

7. Αγαπημένο τηλεοπτικό πρόγραμμα:

- α. Τοκ σόου
- β. Ντοκιμαντέρ
- γ. Τηλεοπτικές σειρές
- δ. Υποτιτλισμένες ταινίες

8. Βρίσκω έμπνευση και λύσεις:

- α. Διαβάζοντας ένα βιβλίο
- β. Φροντίζοντας τον κήπο
- γ. Συζητώντας με άλλους ανθρώπους
- δ. Ακούγοντας αγαπημένα τραγούδια

9 Τρόπος μελέτης για το σχολείο ή για εξετάσεις:

- α. Μελετώ μαζί με άλλους και συζητώ μαζί τους
- β. Κατηγοριοποιώ τις έννοιες σε λίστες
- γ. Φτιάχνω σημειώσεις και αντιγράφω τις βασικές έννοιες
- δ. Φτιάχνω στιχάκια για να θυμάμαι δύσκολες έννοιες

10. Αγαπημένο παιχνίδι:

- α. Karaoke
- β. Scrabble
- γ. Ναυμαχία
- δ. Taboo

11 Η γλώσσα που θα μου ταίριαζε να μιλώ:

- α. Αρχαία ελληνικά, γιατί θέλω να μελετήσω αρχαία κείμενα
- β. Ελληνικά, γιατί με ενδιαφέρει η προέλευση των λέξεων
- γ. Ιταλικά, γιατί έχουν μουσικότητα
- δ. Αγγλικά, γιατί μπορώ να συνεννοηθώ με όλο τον κόσμο

Βαθμολογία:

1: α/5, β/1, γ/3, δ/0	<input type="checkbox"/>
2: α/5, β/3, γ/0, δ/1	<input type="checkbox"/>
3: α/3, β/0, γ/5, δ/1	<input type="checkbox"/>
4: α/0, β/1, γ/3, δ/5	<input type="checkbox"/>
5: α/0, β/5, γ/1, δ/3	<input type="checkbox"/>
6: α/1, β/0, γ/5, δ/3	<input type="checkbox"/>
7: α/3, β/0, γ/1, δ/5	<input type="checkbox"/>
8: α/5, β/0, γ/3, δ/1	<input type="checkbox"/>
9: α/3, β/0, γ/5, δ/1	<input type="checkbox"/>
10: α/1, β/5, γ/0, δ/3	<input type="checkbox"/>
11: α/3, β/5, γ/0, δ/1	<input type="checkbox"/>

Συνολικό άθροισμα βαθμών των απαντήσεων: _____

Συγκρίνετε τη βαθμολογία που πήρατε στο τεστ γλωσσικής νοημοσύνης με τη βαθμολογία και των υπόλοιπων τεστ.

Στο τέλος του βιβλίου θα μπορέσετε να σκιαγραφήσετε το προφίλ πολλαπλής νοημοσύνης σας και θα βρείτε τρόπους για να ενισχύσετε όσους τύπους είναι σχετικά ανενεργοί.

Τι είναι και πώς εκφράζεται η γλωσσική νοημοσύνη

Η Ελένη, ένα κοριτσάκι λίγο μεγαλύτερο από τεσσάρων ετών, παρακολουθούσε τη μητέρα της που διάβαζε προσηλωμένη ένα βιβλίο και την πλησίασε διστακτικά. «Τι κάνεις;» τη ρώτησε. «Διαβάζω ένα βιβλίο», της απάντησε η μητέρα της. «Τι πάει να πει “διαβάζω”»; ρώτησε ξανά η Ελένη. «Να, τα βλέπεις αυτά τα σχέδια πάνω στο χαρτί;» εξήγησε η μητέρα. «Αυτά λέγονται “γράμματα”. Αυτά τα γράμματα φτιάχνουν παρεούλες και μιλούν στο χαρτί, όπως μιλάμε κι εμείς μεταξύ μας. Κι εμείς γράμματα χρησιμοποιούμε, αλλά με το στόμα μας. Πολλοί άνθρωποι τα γράφουν στο χαρτί, και μπορούν να μιλούν με αυτό τον τρόπο». Η Ελένη ενθουσιάστηκε με την ιδέα. «Και ποιο γράμμα είναι αυτό;» ρώτησε με ορθάνοιχτα μάτια, δείχνοντας ένα από τα μεγάλα γράμματα του εξώφυλλου. «Είναι το γράμμα “ι”,» ψιθύρισε η μητέρα της. «Κι αυτό;» ξαναρώτησε η Ελένη ακόμα πιο ενθουσιασμένη. «Το “τ”», απάντησε η μητέρα, αυτή τη φορά λίγο κουρασμένη. Μάλλον θα σκέφτηκε ότι έτσι θα περνούσε η υπόλοιπη μέρα και δεν θα κατάφερνε να τελειώσει το βιβλίο που είχε ξεκινήσει. Προς έκπληξή της, όμως, η Ελένη έτρεξε στο δωμάτιό της. Ξαναγύρισε αμέσως κρατώντας τη συσκευασία της κούκλας που της είχε αγοράσει πριν από λίγες μέρες ένας οικογενειακός φίλος. «Αυτό εδώ το γράμμα ποιο είναι;» ρώτησε χαμογελαστή. «Αυτό δεν είναι ελληνικό γράμμα, είναι αγγλικό, είναι το “μπ”», εξήγησε υπομονετικά η μητέρα. «Και αυτό το γράμμα δίπλα του είναι το “ι” στα αγγλικά;» ρώτησε η Ελένη με ένα ακόμα πιο πλατύ χαμόγελο, σίγουρη για την καταφατική απάντηση της μητέρας της. «Δηλαδή, εδώ γράφει “Μπιμπιμπό”; Το τελευταίο γράμμα είναι το “ο”»;». Αυτό ήταν! Η Ελένη είχε κατανοήσει τη λογική της ανάγνωσης, μόλις τεσσεράμισι ετών! Τους επόμενους μήνες, μέσα από το διδακτικό εγχειρίδιο της Α΄ Δημοτικού, η Ελένη είχε μάθει να διαβάζει και να γράφει, και μέχρι το τέλος της Α΄ Δημοτικού έγραφε ιστορίες χωρίς κανένα ορθογραφικό λάθος και είχε διαβάσει σχεδόν όλα τα παραμύθια και τα βιβλία μυθολογίας που υπήρχαν στο σπίτι της και στο σπίτι της θείας της.

Μπορεί να ήταν ένα χαρισματικό παιδί, μπορεί και όχι. Ίσως, οποιοδήποτε παιδί, με τα κατάλληλα ερεθίσματα και την κατάλληλη προσέγγιση, να μπορούσε να καταφέρει τα ίδια ή και περισσότερα πράγματα. Το σίγουρο, όμως, είναι ότι η Ελένη έχει μια εξαιρετική γλωσσική

νοημοσύνη, χάρη στην οποία κατάφερε να κατανοήσει τη λογική της γραφής και της ανάγνωσης και να εκφραστεί μέσα από το λόγο, προφορικό και γραπτό.

Άτομα με καλή γλωσσική νοημοσύνη σκέφτονται με λέξεις και συνηθίζουν να χρησιμοποιούν τον προφορικό ή και τον γραπτό λόγο για να εκφράσουν περίπλοκες ιδέες. Έχουν, επίσης, αυξημένη ευαισθησία στους ήχους και το ρυθμό των λέξεων, καθώς και στη σημασία τους. Οι ποιητές και οι συγγραφείς έχουν εξαιρετική γλωσσική νοημοσύνη, καθώς και οι δημοσιογράφοι, οι βιβλιοθηκονόμοι και οι βιβλιοπώλες, οι μεταφραστές, οι επιμελητές κειμένων, οι φιλόλογοι, οι σύγχρονοι ιστολόγοι (bloggers). Αλλά και οι πωλητές κι οι πολιτικοί ενδέχεται να έχουν καλή γλωσσική νοημοσύνη, την οποία χρησιμοποιούν για να πείσουν τον άλλο.

Στην καθημερινότητά μας, χρησιμοποιούμε τη γλωσσική νοημοσύνη όταν μαθαίνουμε μια ξένη γλώσσα, όταν διαβάζουμε ένα βιβλίο, όταν γράφουμε στο ημερολόγιό μας ή στο πιο σύγχρονο ιστολόγιο (blog), όταν επεξεργαζόμαστε μια είδηση στην τηλεόραση ή στην εφημερίδα, όταν γράφουμε ένα γράμμα ή ένα e-mail, όταν διηγούμαστε ένα περιστατικό σε κάποιον, όταν συγκινούμαστε με τους στίχους ενός τραγουδιού ή, ακόμα, όταν χρησιμοποιούμε επιχειρήματα σε μια συζήτηση για να πείσουμε κάποιον ή απλώς για να διαπραγματευτούμε.

Διάσημες προσωπικότητες με γλωσσική νοημοσύνη

Όταν σκεφτόμαστε προσωπικότητες με άριστη γλωσσική νοημοσύνη, αμέσως έρχονται στο μυαλό μας συγγραφείς, ποιητές, ενδεχομένως και δημοσιογράφοι. Συγκεκριμένα, κατατάσσονται άμεσα σε αυτή την κατηγορία συγγραφείς και ποιητές που έχουν πάρει Νόμπελ Λογοτεχνίας, όπως για παράδειγμα, οι εθνικοί μας Οδυσσέας Ελύτης και Γιώργος Σεφέρης, αλλά και οι διεθνώς «δικοί μας» Μάριο Βάργκας Λιόσα, Ντόρις Λέσιγκ, Ορχάν Παμούκ, Χάρολντ Πίντερ, Ζοζέ Σαραμάγκου και Ντάριο Φο, ανάμεσα σε τόσους άλλους. Δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε επίσης προσωπικότητες όπως ο Γουίλιαμ Σαίξπηρ, ο Έντγκαρ Άλαν Πόε, ο Έρνεστ Χέμινγουэй, ο Ράντγιαρντ Κίπλινγκ, ο Ιούλιος Βερν και ο Βίκτωρ Ουγκό, αλλά και τους Έλληνες Νίκο Καζαντζάκη, Γιάννη Ρίτσο, ή ακόμα και τους πιο σύγχρονους Ευγένιο Τριβιζά, Σοφία Μαντουβάλου και Αύγουστο Κορτώ.

Πρόσφατα έτυχε να παρακολουθήσω την κινηματογραφική μεταφορά του κλασικού λογοτεχνικού έργου *Άννα Καρένινα* του σπουδαίου Ρώσου συγγραφέα Λ. Τολστόι. Ψάχνοντας το βιβλίο για να το αγοράσω, καθώς δεν είχε τύχει να το διαβάσω, το βρήκα σε τρεις-τέσσερις τόμους μικρού μεγέθους. Αυτό μου κίνησε την περιέργεια σχετικά με το αρχικό μέγεθος του βιβλίου, κι έτσι αναζήτησα σχετικές

πληροφορίες στο διαδίκτυο. Λοιπόν, το μυθιστόρημα *Άννα Καρένινα*, που γράφτηκε το 1874, είχε περίπου χίλιες ογδόντα σελίδες! Επέκτεινα την έρευνά μου και σε άλλα κλασικά έργα της παγκόσμιας λογοτεχνίας, καθώς θυμήθηκα τους δύο ογκώδεις τόμους των *Αθλίων*, βιβλίο που μου είχε κάνει δώρο ο παππούς μου στο δημοτικό. Περίπου χίλιες πεντακόσιες σελίδες οι *Άθλιοι*, περισσότερες από χίλιες τριακόσιες σελίδες οι *Αδελφοί Καραμαζόφ*, πάνω από επτακόσιες το *Έγκλημα και Τιμωρία*.

Είναι απίστευτη η αφοσίωση εκείνων των συγγραφέων του 19^{ου} αιώνα, οι οποίοι δεν διέθεταν τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα για να έχουν εύκολη πρόσβαση σε αυτά που έχουν γράψει, να διορθώσουν άμεσα και γρήγορα, να δημιουργήσουν μια σελιδοποίηση φιλική προς τον αναγνώστη. Κι όμως, το έκαναν με πολύ μεγαλύτερη επιτυχία από τους σύγχρονους συγγραφείς, οι οποίοι δύσκολα ξεπερνούν τις τριακόσιες ή τετρακόσιες σελίδες. Η γλωσσική νοημοσύνη τους είχε βάθος και ποιότητα, χαρακτηριστικά που δείχνουν ουσιαστική γνώση του λόγου και, συνεπώς, ορθή και δημιουργική χρήση του. Αν μη τι άλλο, είναι εντυπωσιακό.

Ορθογραφία και λεξιλόγιο

Οι μαθητές των πρώτων τάξεων του δημοτικού έρχονται πια καθημερινά σε επαφή με τη γραπτή γλώσσα, τη γνωρίζουν δομικά, πειραματίζονται με τους συνδυασμούς γραμμάτων και μαθαίνουν να εκφράζουν τις σκέψεις τους σωστά και ορθογραφημένα μέσα από τον γραπτό λόγο. Πρόκειται για μια διαδικασία περισσότερο ή λιγότερο επίπονη για τους μικρούς μαθητές και, δυστυχώς, στη σχολική τάξη δεν υπάρχει ο απαραίτητος χρόνος ώστε τα παιδιά να κατακτήσουν ολοκληρωτικά τις μορφοσυντακτικές δομές της ελληνικής γλώσσας για να γράφουν σωστά και ορθογραφημένα.

Παρακάτω, παρατίθενται κάποια ορθογραφικά παιχνίδια, τα οποία μπορούν να «παίξουν» οι γονείς με τα παιδιά στο σπίτι ή οι δάσκαλοι με τους μαθητές στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού παιχνιδιού σε ελεύθερη ώρα, που έχουν δημιουργηθεί με βάση τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών σε κάθε ηλικία. Τα ορθογραφικά αυτά παιχνίδια περιλαμβάνουν δραστηριότητες για ορθογραφία, στρατηγικές απομνημόνευσης λέξεων και εκφράσεων, καθώς και ασκήσεις εμπλουτισμού λεξιλογίου για την καλή γραπτή έκφραση. Έχουν υλοποιηθεί στην πράξη σε αντίστοιχες ηλικίες και έχουν αποδειχτεί πολύ αποτελεσματικά.

Α' Δημοτικού

Οι μικροί μαθητές της Α' Δημοτικού διασκεδάζουν με τα ορθογραφικά παιχνίδια και προτιμούν να «ανακαλύπτουν» τη σωστή ορθογραφία παρά να τη μαθαίνουν «απέξω».

Μια ορθογραφική δραστηριότητα σε μορφή παιχνιδιού μπορεί να βασίζεται σε κάρτες. Στη συνέχεια δίνεται ένα παράδειγμα με κάρτες λαχανικών και φρούτων. Μπορείτε να κόψετε τις κάρτες που θα φτιάξετε και να παίξετε τα παιχνίδια που προτείνονται παρακάτω:

Γράφете μαζί με το παιδί τις ονομασίες φρούτων και λαχανικών πάνω στις κάρτες. Ενδείκνυται να ανακαλύψει το παιδί μόνο του πώς γράφεται η κάθε λέξη, είτε από τις αποδείξεις από το μανάβικο είτε με αναζήτηση στο διαδίκτυο είτε από σκόρπια χαρτάκια που θα έχετε φτιάξει εσείς.

Ξεκινήστε με εύκολες λέξεις, όπως «πατάτα», «μήλο», «λεμόνι», «μπανάνα», και προχωρήστε σε δυσκολότερες, όπως «καρπούζι», «κρεμμύδι», «αγγούρι» κτλ. Όταν το παιδί αποθαρρύνεται, χρησιμοποιήστε εύκολες λέξεις (π.χ. «κεράσι») ή μέτριας δυσκολίας (π.χ. «πιπεριά») για να διατηρήσει το ενδιαφέρον του.

Ένα άλλο παιχνίδι που αρέσει στα παιδιά είναι να γράφετε εσείς πίσω από τις κάρτες τη λέξη με τη σωστή της ορθογραφία, κι έπειτα να δείχνετε στο παιδί την κάρτα από τη μεριά της εικόνας και να το ενθαρρύνετε να γράψει τη λέξη σε μια λευκή κόλλα χαρτί. Αν τη γράψει σωστά κερδίζει την κάρτα, αλλιώς την κερδίζετε εσείς.

Μπορείτε επίσης να φτιάξετε με πλαστελίνη, μαζί με το παιδί, τα φρούτα και τα λαχανικά και να τα βάλετε σε ένα κουτάκι. Μετά, κόψτε χαρτονάκια για να φτιάξετε ταμπέλες –σαν τις ταμπέλες σε ένα μανάβικο– και ζητήστε από το παιδί να γράψει σωστά πάνω σε αυτά τα ονόματα των φρούτων και των λαχανικών. Αυτό το παιχνίδι ενδείκνυται και για ομαδική δραστηριότητα, η οποία να περιλαμβάνει μάλιστα και συναλλαγές με ευρώ, αξιοποιώντας έτσι τη διαθεματικότητα.

Τέλος, μπορείτε να οργανώσετε ένα βιωματικό παιχνίδι υγιεινής διατροφής. Κόψτε φρούτα και λαχανικά εποχής και δέστε τα μάτια του παιδιού με ένα μαντίλι. Δώστε του να δοκιμάσει κάποιο φρούτο ή λαχανικό και πείτε του να μαντέψει ποιο είναι και να το γράψει σε ένα χαρτί. Αυτή η διαδικασία θα κεντρίσει τη φαντασία του, οπότε μετά μπορείτε να φτιάξετε μικρές ιστορίες για την ορθογραφία των λέξεων.

Για παράδειγμα, η «αγκινάρα» θέλει «γκ», γιατί τα φύλλα της μοιάζουν με αγκάθια. Επειδή δεν ήθελε να παντρευτεί, έφτιαξε ένα πράσινο φόρεμα από αγκάθια ώστε να διώχνει μακριά τους γαμπρούς... Το «κρεμμύδι» θέλει δύο «μ», σαν τα πολλά πουκάμισα που φορά, γιατί κρύνει... Η φαντασία εδώ μπορεί να φτιάξει αμέτρητες ιστορίες!

Για την ορθογραφία των λέξεων, επιστρατεύουμε τεχνικές απομνημόνευσης. Δεν χρειάζεται πίεση, μόνο λίγη παραπάνω φαντασία. Στη συνέχεια, θα δείτε μερικές τεχνικές που μπορείτε να εφαρμόσετε, τις οποίες θα μάθει σιγά-σιγά και το ίδιο το παιδί να χρησιμοποιεί:

- *Τεχνικές κωδικοποίησης:* Οι λέξεις συνοδεύονται ήδη από εικόνες στο σχολικό εγχειρίδιο, ώστε να υπάρχει σύνδεση με ένα οπτικό ερέθισμα. Θα πρέπει, όμως, να υπάρχει και ένα ακουστικό ερέθισμα, γι' αυτό λέμε στα παιδιά να διαβάσουν κάθε λέξη ξεχωριστά. Για να τους δώσετε ένα κίνητρο να διαβάσουν σωστά τη λέξη, μπορείτε να ηχογραφέτε τη φωνή τους όταν διαβάζουν, και μετά να ακούν και να αξιολογούν τον εαυτό τους.
- *Τεχνικές αποθήκευσης:* Χρησιμοποιούμε μικρές ιστοριούλες ή βασικές παρατηρήσεις για να θυμούνται τις λέξεις (π.χ. ο «παππούς» θέλει δύο «π» γιατί έχει πολλά χρόνια στην πλάτη του, το «παιδί», το «παίζω» και το «παιχνίδι» θέλουν όλα «αι» γιατί μοιάζουν μεταξύ τους κτλ.). Ένας άλλος τρόπος για να θυμούνται τις λέξεις είναι να τις γράφουν σε ένα κομμάτι χαρτί και να υπογραμμίζουν ή να κυκλώνουν τις ορθογραφικές ιδιαιτερότητές τους.
- *Τεχνικές ανάσυρσης:* Μια τεχνική είναι να τους λέτε τις λέξεις και να τις γράφουν στο τετράδιο εξάσκησης χωρίς να τις βλέπουν. Άλλη τεχνική είναι να τους κολλάτε μικρά χαρτάκια κάτω από κάθε εικόνα της φωτοτυπίας και να τους ζητάτε να γράφουν εκεί τη λέξη. Τρίτη τεχνική, αρκετά αποτελεσματική, είναι να τους δίνετε τρεις διαφορετικές γραφές της ίδιας λέξης και να επιλέγουν τη σωστή.

Μιλώντας για παιδιά ηλικίας έξι-επτά ετών, αντιλαμβανόμαστε ότι έχουμε να κάνουμε με μαθητές που αφενός «ρουφούν» τη γνώση σαν σφουγγάρια, αφετέρου όμως πρέπει να προχωρήσουν βήμα-βήμα στη διαδικασία της γλωσσικής τους ανάπτυξης, ώστε να εξελίξουν τη γλωσσική τους νοημοσύνη σωστά και ομαλά.

Σ' αυτή την ηλικία είναι ωφέλιμο να εμπλουτίσουμε ποσοτικά το λεξιλόγιο του παιδιού, για να έχει στη διάθεσή του τον γλωσσικό εξοπλισμό που χρειάζεται ώστε να εκφράσει τον κόσμο γύρω του. Από κει και πέρα, επιμένουμε στη σύνταξη απλών προτάσεων, για να μπορέσει σταδιακά να προχωρήσει σε πιο σύνθετες προτάσεις στις επόμενες τάξεις.

Μια πρακτική που μπορούμε να εφαρμόσουμε είναι η τεχνική του καταιγισμού ιδεών (*brainstorming*) με τη μορφή παιχνιδιού, ώστε να δούμε τι γνωρίζει το παιδί μέχρι τώρα και να το χρησιμοποιήσουμε ως βάση για να εμπλουτίσουμε τις γνώσεις του. Δίνουμε για αρχή μια έννοια-στόχο και γράφουμε μαζί με το παιδί ή τα παιδιά οποιαδήποτε σχετική λέξη μάς έρχεται στο μυαλό. Δεν υπάρχει σωστό και λάθος, ενθαρρύνουμε την ελεύθερη ροή ιδεών. Φυσικά, δεν υπάρχει κριτική σε οποιαδήποτε ιδέα, γιατί μπλοκάρει τη σκέψη. Για παράδειγμα, για την έννοια-στόχο «καλοκαίρι» μπορούμε να βρούμε τις λέξεις «θάλασσα», «κολυμπώ», «ομπρέλα», «μαγιό», «διακοπές», «ζέστη», «ήλιος» κ.ά.

Ένα παιχνίδι ανακάλυψης είναι να βρούμε και να ονομάσουμε όσα πράγματα υπάρχουν μέσα στην κουζίνα, όπως φρούτα, λαχανικά, τρόφιμα ψυγείου, τρόφιμα ντουλαπιού και γενικά οτιδήποτε τρώγεται, και στη συνέχεια να τα χωρίσουμε σε υποσύνολα και ομάδες με κάποια ονομασία («φρούτα», «λαχανικά» κτλ.).

Ένα παιχνίδι δημιουργικής σκέψης είναι να φτιάξουμε διάφορες λίστες, όπως για παράδειγμα «τι παιχνίδι θα μπορούσαμε να κάνουμε δώρο σε κάθε φίλο», «ποια ρούχα φοράμε το χειμώνα και ποια το καλοκαίρι» και ούτω καθεξής.

Ένα ομαδικό ψυχαγωγικό παιχνίδι είναι το γνωστό από τα παιδικά μας χρόνια «Πρόσωπο - Ζώο - Πράγμα». Δίνουμε ένα γράμμα με έναν τυχαίο τρόπο, και τα παιδιά προσπαθούν να βρουν μια λέξη από κάθε κατηγορία: Όνομα | Ζώο | Πράγμα | Χρώμα | Φρούτο | Λαχανικό | Επάγγελμα | Ρούχο, καθώς και όποια άλλη ομάδα λέξεων έχουμε «δουλέψει» προηγουμένως και επιθυμούμε τώρα να ελέγξουμε τι θυμάται το παιδί. Κάθε σωστή απάντηση παίρνει ένα βαθμό. Σε μικρότερες ηλικίες είναι πολύ ενθαρρυντικό να βαθμολογείτε με αυτοκόλλητα, να βάζετε για παράδειγμα ένα αυτοκόλλητο αν περάσει τους πέντε βαθμούς. Αυτή η άμεση ενθάρρυνση δίνει κίνητρο στο παιδί να προσπαθήσει περισσότερο και να συγκεντρωθεί.

Μην ξεχνάτε να εξηγείτε με εικόνες την κάθε καινούρια λέξη, καθώς επίσης να τη χρησιμοποιείτε μέσα σε απλές προτάσεις για να

την κατανοήσει το παιδί. Αν θέλετε να εξηγήσετε μια δύσκολη λέξη, η οποία, ενδεχομένως, είναι πολύ μεγάλη, μπορείτε να τη «σπάσετε» σε κομμάτια (π.χ. «αποδημητικά πουλιά» = α-πόδι-μύτη-κα, δείχνοντας το πόδι και τη μύτη) και μετά να εξηγήσετε τη σημασία της.

Προσοχή! Αν παρατηρήσετε ότι το παιδί δυσκολεύεται να αντεπεξέλθει σε κάποια από τις παραπάνω δραστηριότητες ή σε οποιαδήποτε δραστηριότητα αποφασίσετε να του δώσετε, θα πρέπει να κινηθείτε ευέλικτα και να αλλάξετε έξυπνα τους κανόνες, κάνοντάς τους πιο εύκολους, ή ακόμα και να σταματήσετε τη διαδικασία. Όταν δημιουργείται πίεση και άγχος στο παιδί, ενδεχομένως η δραστηριότητα να προκαλέσει περισσότερο ζημιά παρά όφελος.

B' Δημοτικού

Στη Β' Δημοτικού είναι χρήσιμο να εξασφαλίσουμε ότι έχουν γίνει αντιληπτοί οι *βασικοί ορθογραφικοί κανόνες* και ότι υπάρχει *ποικιλία* στην ορθογραφία των λέξεων. Για παράδειγμα, δεν υπάρχει μόνο ένα «ι», ούτε μόνο ένα «ε» – με λίγα λόγια, οι λέξεις δεν γράφονται πάντα έτσι όπως ακούγονται.

Η αντιληπτική ικανότητα των μαθητών ηλικίας επτά-οκτώ ετών τους βοηθά να ομαδοποιούν λέξεις και να φτιάχνουν τους δικούς τους κανόνες (π.χ. για τις καταλήξεις των λέξεων). Επομένως, είναι καλή ευκαιρία να εφαρμόσουμε τεχνικές ανακαλυπτικής μάθησης, ώστε να δουν μόνοι τους τους διάφορους κανόνες, και έτσι να είναι σε θέση να τους χρησιμοποιούν. Βέβαια, το ότι θα ανακαλύψουν ή, έστω, θα διδαχτούν ορθογραφικούς κανόνες μέσα από τους κανόνες γραμματικής, για παράδειγμα, δεν σημαίνει ότι θα τους αφομοιώσουν πλήρως. Στην τάξη αυτή, στόχος μας είναι να έρθουν τα παιδιά σε επαφή με τους κανόνες και να τους *αναγνωρίσουν*, ώστε να μπορούν σταδιακά, μέσα από την εξάσκηση, να τους *χρησιμοποιούν* όλο και περισσότερο στις επόμενες τάξεις. Ούτως ή άλλως, είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζουν το *γιατί* μια λέξη γράφεται έτσι.

Τέλος, είναι σημαντικό να γίνει συνήθεια στη Β' Δημοτικού να βάζουν τους τόνους στις λέξεις. Αν δεν αποκτήσουν τώρα αυτή τη συνήθεια, θα είναι πολύ δύσκολο να την αποκτήσουν στην πορεία. Παρακάτω, θα δούμε μικρά κολπάκια για να υπενθυμίζουμε στα παιδιά ότι χρειάζεται να βάζουν τόνο, χωρίς να χρειαστεί να τα πιέσουμε.

Ξεκινάμε από ένα ορθογραφικό παιχνίδι ανακάλυψης, παραλλαγή του αγαπημένου παιχνιδιού «Κυνήγι του Χαμένου Θησαυρού». Κρύβουμε σε διάφορα σημεία του σπιτιού μακρόστενα καρτελάκια στα οποία έχουμε γράψει διάφορες λέξεις, όλες ουσιαστικά. Μια πρόταση για τριάντα καρτελάκια περιλαμβάνει τις εξής λέξεις: ταβάνι | βρύση | αυλή | σκαλοπάτι | παράθυρο | υπολογιστής | τραπέζι | πιάτο | ποτήρι | τετράδιο | βιβλίο | κρεβάτι | χαλί | βιβλιοθήκη | γραφείο | νεροχύτης | ψυγείο | τηλεόραση | συρτάρι | τοίχος | κήπος | παιχνίδι | οθόνη | παπουτσοθήκη | μολυβοθήκη | φάκελος | λουλούδι | φωτιστικό | εκτυπωτής | μπαλκόνι.

Κρύβετε κάθε καρτελάκι μέσα στην αντίστοιχη κρυψώνα (π.χ. το καρτελάκι «συρτάρι» μπαίνει μέσα στο συρτάρι, το καρτελάκι «γραφείο» κολλιέται με πλαστελίνη κάτω από το γραφείο κτλ.). Για να μην αναστατωθεί το σπίτι κατά τη διάρκεια της αναζήτησης, μπορείτε να φτιάξετε ένα χάρτη του σπιτιού με τα σημεία όπου βρίσκεται κάθε καρτελάκι, ώστε να δοθεί η ευκαιρία στο παιδί να εξασκηθεί και στον προσανατολισμό (χωροταξική νοημοσύνη), που, ούτως ή άλλως, περιλαμβάνεται στην ύλη της Β' Δημοτικού.

Αφού το παιδί ανακαλύψει όλα τα καρτελάκια, θα πρέπει να τα χωρίσει σε ομάδες ανάλογα με την κατάληξη και να γράψει μπροστά το άρθρο. Έτσι, θα είναι σε θέση να τα βάλει έπειτα σε ομάδες ανάλογα με το άρθρο και να ανακαλύψει, με μικρή καθοδήγηση αν χρειαστεί, ότι όσα έχουν άρθρο «ο» κι έχουν κατάληξη -ος και -ης, γράφονται με «ο» και «η» αντίστοιχα. Το ίδιο μπορεί να γίνει και με τα θηλυκά και τα ουδέτερα. Δεν χρειάζεται ακόμα να αναφέρουμε τους όρους «αρσενικό», «θηλυκό» και «ουδέτερο». Είναι προτιμότερο να επικεντρωθούμε πρώτα στο να ανακαλύψει το παιδί τους ορθογραφικούς κανόνες χωρίς να μπερδευτεί με την ορολογία, καθώς πρόκειται για διαφορετικούς στόχους.

Τα ρήματα μπορούν να ξεκαθαρίσουν με την παρακάτω δραστηριότητα:

Αφού βρείτε ένα ωραίο βιβλίο με κόμικ (π.χ. Αρκά, Μίκι Μάους κτλ.) σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή, το βγάζετε φωτοτυπία ή το εκτυπώνετε. Σβήνετε όπου υπάρχει κάποιος τύπος των ρημάτων «είμαι» ή «έχω» στα διάφορα πρόσωπα (π.χ. είστε, έχουν κτλ.) και κάθεστε μαζί με το παιδί για να συμπληρώσετε ξανά τους τύπους που λείπουν. Συγκρίνετε με το αρχικό κόμικ και, για επιβράβευση,

μπορείτε να ζωγραφίσετε το δικό σας κόμικ, γράφοντας στα συννεφάκια τους δικούς σας διαλόγους.

Μια άλλη δραστηριότητα είναι να βρει το παιδί τους σωστούς τύπους των ρημάτων μέσα σε μια «σούπα γραμμάτων», όπως είναι κρυπτόλεξα που δημοσιεύουν τα περιοδικά. Μέσα στη «σούπα γραμμάτων», μπορείτε να βάλετε και τύπους γραμμένους λάθος, ώστε να κάνετε στη συνέχεια σύγκριση με τους ορθογραφημένους τύπους.

Τέλος, σχετικά με τις καταλήξεις των ενεργητικών ρημάτων, μπορείτε να φτιάξετε *αστεία δίστιχα* και να τα δώσετε στο παιδί για να συμπληρώσει τις καταλήξεις που λείπουν. Παρακάτω υπάρχουν κάποια ενδεικτικά παραδείγματα που έχω δουλέψει με τα παιδιά:

Τζατζίκι φτιάχν_____ το τζιτζίκι
με σκόρδο, αγγούρι και φιρίκι.

Μέλι στο βάζο ψάχν_____ η αρκούδα
και της κόλλησ_____ η μουσούδα.
Τρέχ_____, παίζ_____ τα γατιά
με φιογκάκια στα αυτιά.

Κυρ-κάβουρα, τι κάν_____;
Το κοχύλι σου μη χάν_____!

Τα ζώακια είν_____ φίλοι
όπου η φύση κι αν τα στείλ_____.

Κι εσύ θέλ_____ παγωτό, φράουλα, κρέμα, βερίκο-κο;
Κι εγώ γελά_____ με χαρά και κάν_____ πράγματα πολλά.

Βοηθήστε τα παιδιά να καταλάβουν την αξία του τόνου, δίνοντάς τους να διαβάσουν λέξεις που, αν δεν έχουν τόνο, δημιουργούνται παρεξηγήσεις, όπως για παράδειγμα:

Κάλος - Καλός

Πάνω - Πανό

Στύλο - Στιλό

Μαρία - Μάρια

Λίνα (όνομα) - Λινά (ύφασμα)

Παίρνω - Περνώ

Μάνο (όνομα) - Μανό (για τα νύχια)

Στάχτη - Σταχτί

...και άλλες λέξεις που μπορείτε να αναζητήσετε σε λεξικά ή να σκεφτείτε στα γρήγορα.

Μπορείτε να εντάξετε τις λέξεις αυτές σε ένα κείμενο, και στη συνέχεια να κάνετε τις κατάλληλες ερωτήσεις, ώστε να αντιληφθούν μόνο τους τα παιδιά πως δεν μπόρεσαν να καταλάβουν καλά μερικά σημεία επειδή ακριβώς δεν υπήρχαν τόνοι ώστε να διαβάσουν σωστά τη λέξη. Έτσι, με πρακτικό και απλό τρόπο, τα παιδιά αντιλαμβάνονται μόνο τους τη χρησιμότητα των τόνων.

Μπορείτε επίσης να διαβάσετε μαζί με το παιδί ένα δικό του κείμενο και να τονίσετε λανθασμένα τις λέξεις που δεν έχουν τόνο. Αφήστε το παιδί να σας διορθώσει και πείτε: «Αχ, δεν είδα τόνο και διάβασα λάθος, έχεις δίκιο! Βάλε τον τόνο για να το θυμάμαι!». Αφού ολοκληρώσετε τη διόρθωση με τους τόνους, ξαναδιαβάστε το κείμενο, αυτή τη φορά σωστά και, στο τέλος, δώστε στο παιδί μια αγκαλιά ή ένα φιλί και πείτε πόσο ωραίο ήταν αυτό που έγραψε (χωρίς, βέβαια, να αναφέρετε οτιδήποτε άλλο για τους τόνους)!

Σχετικά με την αντιγραφή των λέξεων, καλό είναι να έχετε υπόψη τρεις σαφείς κανόνες:

1. Όλα τα γράμματα πρέπει να έχουν το ίδιο μέγεθος (όχι το ένα μεγαλύτερο και το άλλο μικρότερο).
2. Η λέξη πρέπει να είναι σωστά αντιγραμμένη.
3. Όλα τα γράμματα πρέπει να ακουμπούν στη γραμμή.

Από τη στιγμή που κάποιος από αυτούς τους τρεις κανόνες δεν τηρείται, η λέξη πρέπει να σβηστεί και να ξαναγραφτεί από την αρχή.

Αν θεωρείτε ότι το παιδί δυσανασχετεί με τη μελέτη της αντιγραφής, προσπαθήστε να βρείτε εναλλακτικούς τρόπους για να πετύχετε τα ίδια αποτελέσματα ή συζητήστε το με τη δασκάλα ή το δάσκαλο του παιδιού σας. Μια εναλλακτική δραστηριότητα που βοηθά τα παιδιά είναι να γράψετε στον υπολογιστή τις λέξεις για αντιγραφή με διαφορετική γραμματοσειρά την καθεμία και να προκαλέσετε το